

היו נכונים להסתכן בעימות דוקומנטארי עם הכאן והעכשיו.

מכל האמור לעיל יתברר, שאין לי כל כוונה לשלול את התיאטרון התיעודי או את ההולכים בדרכו. הצרה היא שמדרך הטבע תיאטרון זה הוא שטוח וחסר כל ייחוד אמנותי. פיקאטו התבטא פעם כי האמנות היא סוג של שקר המביא אותנו לראות את האמת. התיאטרון התיעודי, לעומת זאת, אינו מסוגל "לשקר" אמנות. במקום זאת, הוא מעתיק קטע מציאות נתון כמו במצלמה ובטייפ רקורדר. ולעיתים באתם במצלמה ובימאיהם לא יוכלו לחבר שורה שקספירית אחת, ויצעו גם אין זו כוונתם. התיאטרון התיעודי גם איננו מסוגל להיות מהפכני, כיוון שמהפכות חברתיות נכתבו ביד משוררים מתוך השראה ממש. על הבימה אתה יכול לחולל רק מהפכה אחת: מהפכה אמנותית. כזו העשויה לשקף את החיים בראי מעוות או הפוך.

לתיאטרון התיעודי צרה נוספת. בשעה ששחקן מוכשר ככל שיהיה, משחק ללא הרף דמויות ומונולוגים שהועתקו מהמציאות, הוא מאבד את יכולתו המיקצועית להתמודד עם טקסטים שנכתבו ביד משוררים מתוך השראה סיפורתית טהורה. זאת גם הסיבה לכך שכיום לא תמצא כמעט בישראל שחקנים ליירי-הארץ המסוגלים להתמודד מעל בימה עם טקסטים סיפוריים-אמנותיים מורכבים. בגלל צימצומו הגיאוגרפי, לחץ המציאות ה'הוראליסטית' והציפיה לחומר "הלוואט" וקלטי בנקל, ולא במקום האחרון בשל השפעתו הכאריזמטית של עורך קוטלר וכישורנותה של נולה צ'לטון, הפך התיאטרון התיעודי בישראל לעיירה, במקום למצוא את מקומו הצנוע והליגיטימי במכלול של עשייה תיאטרונית עשירה ומגוונת.

הנושא האחרון שבו אעסוק בסדרת רשימות זו על מצבו של התיאטרון הישראלי סובב סביב הביקורת ומבקר התיאטרון. אין ברעתי להתחבב עם הביקורת בכללה או אף עם ביקורת זו או אחרת. אנינם חשפו עצמם על הבימה לשיפוטם של מבקרים ולשיפוטו וטעמו של הקהל מאז ומעולם. המבקרים כתבו מה שכתבו כפי הבנתם, ואומץ-ליבם ולפעמים כפי מוסכמות דורם או הקוננוציות שעליהן התחבכו. כוונתי שלי לעי-סוק באקלימה של ביקורת כחלק מאקלים תרבותי, וכך בתופעות כמעט ייחודיות לביקורת הישראלית, כגון ביקורת שאין לה קשר לכי-קורת...

על כך ברשימה הבאה. (רשימה שלישית בסידרה)

יוסף מזוני ■

ומהו משהו החזק מכל? זה של הצב והאנבת... בספר שלי זו תמיד הנערה העכברונית החסרה כל יומרות שזוכה בגיבור... אצלי הצב הוא תמיד המנצח. זהו כמוזן שקר... בחיים האמיתיים, הארבת היא זו הוזכה תמיד.

לאניטה ברוקנר יתרון בלתי-מפוקפק הנובע מן העובדה שהיא גם היסטוריונית-אמנות בעלת מוניטין. שכן הסתכלויותיה הרות ומצטיינות בדרות ובהוש לפרטים הנגלים רק לעין המאומנת. עם זאת עולה בידה למסור את רוחו של מקום ואת ה"נפש" של בני-אדם בצלילות בלתי-מצטעצת של סיגנון ושגינות. רמיון המספר שהובע מצידי את עמיתה במלון השווייצרי המהודר שאליו הוגלתה כניכול בקורות-חיים פרי המצאתה שלה. אבל לא חולף זמן רב והם חוזרים ולובשים את זהויותיהם שלהם. מיסרת פיוסי, אשה יפה ולכאורה חסרת גיל, בתה מיסרת הרגישות ג'ניפר — אם ובת המקיימות מערכת מורכבת של יחסים ריגשיים וגופניים (הן מת" גפנות בלי הרף) בהתמכרות עצמית שאינה יודעת שובעו; מוניקה המיסטרית הנמוקה בגעגועיה, בן האצילים הצרפתי הוקן והזנות, ולכסוף, פ"השטן", מר נוויל הרווק-המבוקש העשיר, שכמעט מצליח להריח את אדית הככולה בנאיטורים שהיא מטילה על עצמה. בנימוק שבעצם מותר לה בהחלט ללכת אחר נטיית ליבה בלא מעצור.

בסיגנון רומאנטי מובהק, ומתוך נאמנות לאופיה, תוך כדי רחיה של הביטחון הועיר-בורגני על סיגנונו, כוחה-משיכה שלו והרעות-החולות שלו, חוזרת אדית ללונדון, אל חיק בדידותה האהבה של האשה הבלתי-נשואה. והלא זוהי ביקוה; כיון תימה שאותה מעצבת אניטה ברוקנר ברגישות ובגילוי-לב מוחלט בכל הרך מאנים שלה עד הנה. **עתל ברידא ■**

לא למסיבה

מנהג נאה רווח בכמה בתי-קולנוע מובחרים בלונדון: הם מפרסמים את שעת החילתו של הסרט עצמו, כדי לחסוך ממי שאינו רוצה בכך את הצפייה בסרטו-פירסומת וב"בקרוב". נרמה לי שאפשר היה להנהיג את הדבר גם בישראל; מעין שירות אריז לאורח למוריה-סבל. מי שדווקא מעלה חשקה נפשו לראות פירסומת ולהצטופף בחרדי כניסה, במיזונום ובמיסדרונות — ומן הסתם יש כאלה — ארבה, שיקדים

שלמה ניצן: עוד לא שמעתם?

יבואו במועד הנקוב לתחילת ההצגה, להבריל מתחילת הסרט.

אבל הפעם לא בסוגיה קולנועית, בעצם. מזה זמן רב שאני נהנה מערוגת-הבושם השתנה של שלמה ניצן בתוכנית הנידור הדרושבעית בטלוויזיה שלנו. סיבה למסיבה. השילוב של הומור, שנינות ומה שהצרפתים מכנים בשם ESPRIT, בלי תוספות תיפלות ודוון, אינו נפוץ כלי-כך במקומותינו. שלמה ניצן הוא גם מניח מסוגן ואינטליגנטי של חומר, שאם אינני טועה הוא מחבר אותו בעצמו. והוא מקובל גם על חוגים רחבים של צופים שאינם נהנים תמיד מן החומים שבלעדיהם — או דרך הטבע — לא תפרח השושנה. בייחוד יפה בעיני הפיות האחרונה ששאלה את השראה ממשווע הספר העברי. עד כאן טוב יפה ומבדה. אבל מדוע חיב הצופה הישראלי להתענות במשך קרוב לשעה עד שהוא זוכה לחזות סוף-סוף בזיו פניו של מיודענו זה? ארבה, תקום הנחלה התוכנית של רשות השידור ותעשה מעשה. האם לא היה בכך

משום גילוי ארבות פשוטה כלפי הצופה הישראלי אם יודיעו לו — על פי המתכונת האנגלית — את שעת הקרנת מדורו של שלמה ניצן, כדי למנוע ממנו את העינוי המתמשך הכרוך בצפייה בתוכנית הנראית לרוב כסיבה לכל דבר שבעולם, רק לא למסיבה. **ז.ז. ■**

מסר, אקרו, מירקע וכו'

על מצבה של העברית, על הדינאמיות שלה ועל עירוב הנורמות והרמות השונות הנהיגות בה, בקיצור על פרק זה בחייה של שפה הנשמעת לעיתים קרובות כתרעובת שנפלה עלינו הישר מרומי הפיגומים של מיגרל-בלבל, מלמדת גם העובדה שאין שני דוברים המשתמשים באותו מונח לציון חזיתה הוויכוחית של התיבה המלבנית הידועה. זה אומר (וכותב) מסך וזה מירקע, זה אקרו וגם "רקע" ו"זכוכית" סתם כבר שמעתי. נראה שה"מירקע" המשונה שרקעה האקדמיה (כרגליה האחריות) עוד רחוק מלהוג את ניצחוננו.

אולי תורשה לנו הצעה אשר תאפשר לשמר את הפלוראליזם הקיים, וגם לשוות לו מראית עין מכובדת של סדר. מרוע לא נקרא ל"זכוכית" של הטלוויזיה הלימודית מירקע, כדיו האקדמיה, לזו של הבללית — מסך, שהרי לדעת רבים וטובים מוסכים לנו שם רעל לחיינו, ואילו בהקשר לסירטי-יבוא ושאר שידורים הקשורים בחו"ל — נוכל להשתמש במילה העברית הנאה, שאינה, במיקרה, גם מילה צרפתית נאה לציון אותו אוניקס — אקרו. על אותו מישקל ניתן יהיה להרחיב ולקרוא לערוץ שני, מיסחרי, בשם "שמירקע", לטלוויזיה המחוכנת עלידי קול השלום של אייבי נתן — לתוכניות הכפופות עלינו מטעם המימסד הדתי — שמוקרו, וכו' וכו' כאשר יעלה הדימיון הלשוני הטוב.

ומה נעשה ב"זכוכית"? — כן, אותה ננפץ כשתפקע סוף-סוף סבלונתו מן הטינופת שבה מלעזים אותנו ערבי-ערב ולילה-לילה הללו אשר על המסך, האקרו והמירקע. אלף נשיקות. **ב. ראזיל ■**

תרבושק

מוספים סיפורתיים

"אני מרשה לעצמי להציע ליו"ר אגודת הסופרים, גב' שולמית לפיד, לחדול מהנימה הצרקנית משהו בתגובותיה כאשר שואלים אותה עיתונאים לתגובתה על פעולות שרה-הינדון למען הסופרים העבריים, מתבטא דובר משרד-הינדון והתברכות מר ישראל כהן, במיתב המתפרסם במוסף מעריב; ואין לדעת אם רשות שחצנית זו שהוא נוטל לעצמו, כשהוא עוטה איצטלה של פטרון, מסתמכת על עמדתו הסיעודית של מנכ"ל משרד-האוצר, הר"ר עימנאל שרון, אשר הציע, כזכור, לעורר את מצוקתו הכלכלית של הסופר כדי לקבל יצירות הבאות מתוך ייסורים וכאב; אולי היא באה בהשראתה של סגנית-שרה-הינדון לשעבר, מרים תעסה גלזר (ע"ע: "יונה וולך בהמה מיוחמת"). עוד מתרה הרובר — איש-אשכולות תרבותי ידוע. כמוכן — כאומרו כיו: "על גב' לפיד וע"י"ה (כלומר על כל אנשי-הרוח במדינת ישראל: סופרים, משוררים, מחזאים, מבקרים, חוקרים וכו' וכו' — ש"צ) — לדעת ולהכין כי לא בתקופה של שפע כלכלי אנו מצויים, וכל שקל שמעביר שרה-הינדון לטובת הסופרים במיגבלות התקציביות הקיימות, הוא מעביר גפילת תרבותית וחינוכית אחרת." קת המרצע מגילת מעט מתוך השק בעת שהרובר מוסיף כי "מתור איפוא לצפות מהסופרים כי יחזקו את ידי השר".

האמת היא שיש לדחות על הסף לא רק את הסיגנון, אלא גם את המשמעות מעוררת-הגיחוך שבדברים מעין אלה, ובעצם יש להזמין את הרובר לקבל בחזרה את 200 אלף השקלים מתן בכתר אשר הוקצו, כדי למנוע התמוטטותם מתן מיפעלים סיפורתיים חשובים ביותר. השוואת סכום זה למחירי עשרות עמודים-שלמים בכל ימתוני מדינה, אשר נרכשו באותו סוף-שבוע למען חסידי-הגיבור של נראשול רקאטי, עשויה להציג בצורה קולעת את הפרופורציה המעוותת המתקיימת באקלים ימינו. בהעמידה זו מול זו את

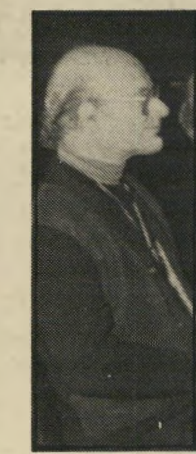
ההשקעה הממלכתית ב"מיפעלי סיפורת הנושאים ביותר", לעומת השקעות טריות לצורכי שרולות קפיטאליסטיות. בסופו של דבר מצהיר מר ישראל כהן בגאווה על הכפלת מניין הסופרים שישתלבו כעתיד במערכת-ההוראה ויצטרפו אל יתר 60,000 המורים המועסקים במישר-החינוך; מעתה יתקבלו לעבודה זו עשרה סופרים, במקום חמישה עד כה. אכן, מהפכה של ממש!

"רצוני להסב את תשומת-הלב לעיוות הנראה לי תמוה ומצער: פרסי היצירה המוענקים מדי שנה מטעם הממשלה ליוצרים בתחומים שונים של הסיפורת, אינם מוענקים למתרגמים, מוחה המתרגמת נילי מירסקי כמדור תגובות של מוסף ידיעות אחרונות; היא מצביעה על קיפור חסם של המתרגמים, קיפוח הכולל במיוחד נוכח מתן הפרס גם לבעלי מסה וביקורת, אשר לדבריה אינם נמנים עם היוצרים "בתחומי הסיפורת הטהורה". אליבא דנילי מירסקי, אם נפרצים הקריטריונים המקוריים לחלוקת פרס היצירה, הרי שיש לפורעם כליל. לא אתפלא אם בעיקבות הערותיה יתעוררו גם העורכים, הנקרים והמגיהים, אף הם מתוך תחושת קיפוח עמוקה, ואחריהם יופיעו הבורכים, המפיצים והזוננים, ולבסוף יעמוד בפתח אף ציבור הקוראים עצמו, כשהוא תובע את חלקו שלו בפרס היצירה; שהרי גם בקריאה כהלכה "מושקעת עבודה יצירתית לא פחות במשורה המסה והביקורת". מן הראוי, איפוא, להחזיר את הפרס אל מתכונתו הישנה, ולחלקו מדי שנה על פי הגדרתו המקורית, היינו, לסופרים ולמשוררים בלבד. ואין בדברים אלה כדי להביע, כחילה, זלזול ובלא-מלאכת התידור, ובוודאי שלא בנילי מירסקי עצמה, שהיא, לכל הדיעות, מתרגמת מעולה. יש להבחין הבחנה חדה בין יוצרי סיפורת ובין אלה הנמנים עם קטי גוריות הלנות לתחומי היצירה הסיפורתית, נכבדות ככל שיהיו. וכבר קראתי מעל בימה זו לפני כחודשיים, למישרד-החינוך והתרבות או למוסד ציבורי אחר, למנות גוף מיקצועי אשר ירכיב את הכוזות במגמה להקביל מיפעל תרגומים מכל לשונות התרבות, ומכליל להתעלם כמוזן מן ההיבט הכלכלי של עשייה זו.

מסתובבים בינינו משוררים רבים — עצובים, מרירים ואף מריינשו — שאינם מעלים על דעתם את מידת האהבה וההערכה שרוחשת להם (בסתר-לב, כמוכן) הקהילה הסיפורתית האילמת. הללו אינם משערים כלל את אופי השבחים השמורים למענם בלב כל אחד ואחד, והרשומים בפרוטוקולים הפנימיים בלבד, שבחים סודיים הנשמעים בכספות-הפדרה אשר יקבלו פומבי, בצורת ספרלאטיבים, רק לאחר הסתלקותם. ואולם, אין קל מלהלל משוררים מתים, ששוב אינם בני תחרות. הרי הכל יודעים מהם התועלת והסעד הנפשיים הטמונים בדברי הוקרה ושבח הבאים בעיתם ובקול רם. ואף-על-פי-כן מתקיים אצלנו איסור חמור, כמעט בעל אופי של סובידיציה, לפיו יש להקפיד, להסתיר ולהעלים מהיוצר החי כל דבר שבה גלוי על אודותיו. מובן מאליו כי איסור זה איננו חל על פירסום השמצות ועלבונות — שם הסי כרים פרוצים. וכך, אחרי פטירת המשורר, מתמלי אים לפתע מוסיפה-סיפית רות שפע של הערכות, מחמאות וספרלאטיי כים, ואתה מתפלא ושר אל את עצמך: היכן הוצי פנו שבחים אלה במשך השנים?

"הכרת את דן פגיס רק בשנים האחרונות", מגי לה יצחק אורבנור-אור פו במוסף ידיעות אחרונות. הוא היה "האדם האנושי ביותר שפגשתי מעודי; אני אומר זאת ללא היסוס, וכבר אז, בהגשתה, כפי שיקרה לנו אך לעיתים נדירות, שכל השנים שלא הכרתי אותו היו כמוזן-מה שנים אבודות". אכן, דברים מופלאים, אולי אף מעבירי צמרמורת. כך אחרי מותו של דן פגיס, כך אחרי פטירתה של יונה וולך, וכך אחרי הסתלקותם של רבים-רבים אחרים. "אחרי מות קדושים אמור". מה לעשות והקרואים יכולים להסתייע בסוג כזה של שבחים רק בחייהם.

שמעון צמרת ■

דן פגיס

סורק נתן זק